

ZEMİN ETÜTLERİ

"Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na Odamızca yeni çıkarılması Programlanan yönetmelikte değerlendirmek üzere sunduğumuz görüşümüz"

BAYINDIRLIK ve İSKAN BAKANLIĞI'NA
Bakanlıklar / ANKARA

Tarih : 17 Ocak 2001
Sayı : 8

İlgi;

(a) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yayınlanan 28.06.1993 gün ve B09.0YFK. 0.00.00.00/6-5/373 sayılı Genelge.

(b) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"

(c) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 13.07.2000 tarih ve 24108 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"

(d) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün 31.01.2000 tarih ve 2023 sayılı Genelgesi

Bilindiği gibi ülkemizde 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde gerçekleşen depremlerin yol açtığı can ve mal kayıpları ulusal bir felaket boyutundadır. Ehil ve uzman olmayan kişilerin hazırlayacağı zemin ve temel etüt raporlarına dayanılarak yetersiz, eksik veya yanlış verilere göre inşaat mühendislerince yapılacak hesaplarla inşaa edilecek binaların gelecekte olabilecek bir depremde büyük felaketlere yol açacağı tartışmasızdır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 1993 yılında yayınlanan ve ilgi (a) da kayıtlı 93/34 sayılı "Zemin ve Temel Etüdü İdaresi Raporunun Hazırlanmasına İlişkin Esaslar" içinde yer alan "Zemin ve Temel Etütlerinin Kapsamı" başlıklı bölümünde "Zemin araştırmaları, sorumlu mühendisin daha fazla derinliklerin yapının davranışını etkilemeyeceğini belirlediği derinliğe kadar yapılır. Bu derinlik genel olarak yapı zemin özelliklerine müştereken bağlıdır. Sondaj ve arazi çalışmaları bir jeoloji mühendisi, jeolog, inşaat veya maden mühendislerinin gözetiminde gerçekleştirilmelidir" şeklindedir. Bu esaslar doğrultusunda birçok maden mühendisi MTA, DSI, Karayolları Genel Müdürlüğü, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarında, üniversitelerde ve birçok özel kuruluşta bu "Esaslar"da belirtilen zemin ve temel etütleri ile sondaj ve arazi çalışmalarında fiilen görevlidirler. Ancak 17 Ağustos 1999 depreminden sonra önlem alma ihtiyacı hisseden Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 02.09.1999 tarihinde yayınlanan ilgi (b) de kayıtlı Yönetmeliğin 34. maddesi ile değiştirilen asıl yönetmeliğin 57. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi "Ruhsata esas statik projelerin hazırlanmasından önce zemin etüdü yapılması gereği belirtilmiştir Zemin etütleri ile ilgili jeolojik etütler yerinde ve/veya laboratuvarında yapılacak zemin/kaya mekaniği deneylerini gerekli görülmesi halinde sondajları kapsayan araştırmalar jeoloji mühendislerince yapılacaktır" denilerek bu düzenlemede maden mühendislerine hiç yer verilmemiştir.

Ayrıca, Zemin Etüdünde çalışacak mühendislerde aranacak nitelikler belirtilmemiştir. Asıl olan, Zemin Etütleri'nin ehil ve uzman kişilerce yapılması ve bundan sonra olacak depremlerin en az can ve

mal kaybı ile atlatılmasıdır. Diğer bir deyişle can ve mal güvenliğinin sağlanması, milli servet kaybının önlenmesi temeldir. Zemin Etüdünde hangi branşta mühendis çalışırsa çalışsın, uzman niteliğinde olması esastır ve aranacak nitelikler açıkça belirtilmelidir. Bu nitelikler şöyle olabilir:

- a) Kaya ve zemin mekaniği, mühendislik jeolojisi veya jeofiziği konularında yüksek lisans veya doktora derecesi sahibi olmak,
- b) Kaya ve zemin etüdüleriyle ilgili bir kamu kuruluşunda en az 5 yıl çalışmış olmak,
- c) Bu konularda çalışan bir özel kuruluşta en az 5 yıl veya 3 projede bir fiil çalışmış olmak ve bunu belgelemek,

TMMOB Maden Mühendisleri Odası üyesi olan ve halen yukarıda belirtilen Genel Müdürlüklerde görev yaparak zemin ve temel etüdüleri konularında uzmanlaşan birçok meslektaşımıza ve bu konuların uzmanı olarak çalışan birçok üyemize uzun yıllar içinde edindikleri birikimlerini ülkemiz yararına sunma ve halen kendi mesleki disiplinleri içinde yer alan bu konularda çalışma imkanı tanınmamıştır. Zemin ve Temel Etütleri konusunda maden mühendislerinin de görev alması gerekliliği aşağıda maddeler halinde belirtilen gerekçelerle bir ihtiyaçtır.

1- Gerek ilgi (c) de kayıtlı genelge gerekse de ilgi (b) de kayıtlı Yönetmelik ile zemin etütleri ve veri toplama işlerinde maden mühendislerine görev olanağı tanınmamaktadır. Oysa; YÖK (Yüksek Öğrenim Kurulu) tarafından belirlenen Maden Mühendisliği Eğitim Programı'nda; Genel Jeoloji, Mineraloji, Petrografi, Sondaj Tekniği, Topografya, Jeolojik Harita Alma, Genel Mekanik (Statik ve Dinamik) Mukavemet ve Kaya Mekaniği dersleri zorunlu dersler kapsamındadır. (Bu konuyla ilgili olarak derlediğimiz ve maden mühendisliği diploması veren Türkiye'nin belli başlı Üniversitelerin ders programları ve zorunlu olarak verdikleri dersler Ek 1'de sunulmuştur). Bu temel bilgilerle donatılmış maden mühendislerine ilgi (b)'deki Yönetmelik ve ilgi (c)'deki genelgede yer verilmemiş olması, "Neden" ve "Amaç" yönünden de açıkça hukuka aykırıdır.

2- Bakanlıkça uyulması istenen 93/34 sayılı "Esaslar"ın 3.maddesinde "Zemin ve temel etüdü ile görevlendirilen uzman, amaçlanan yapı ve yapım yöntemleri konusunda bilgili ve deneyimli olmalı ve yapıya ilişkin kararların her aşamasında haberdar edilmelidir. Gerekli etüdü planlamak, muayene çukuru, sondaj, arazi ve laboratuvar deneyleri gözetip denetlemek, etüt bulgu ve sonuçlarından tasarım ve yapım için gerekli verileri üretmek, rastlanan temel zemini ile tasarlanan yapı arasındaki etkileşimleri proje müellifine ve gerekli yerlere sunmak, zemin ve temel konularında uzman mühendisin görevidir. Zemin ve temel raporu bu uzman tarafından düzenlenir." denilerek etüdü yapacak mühendisin zemin ve temel etüt konularında uzman olması gerektiği belirtilmiştir.

İlgi (c)'de kayıtlı Yönetmelikle bu durum hiçbir şekilde gözetilmemiştir. Şöyle ki; bu yönetmelikle üniversiteden birkaç gün önce mezun olan bir jeoloji yada jeofizik mühendisi zemin ve temel etütleri konusunda görev yapabilirken, örneğin DSİ, MTA Jeoteknik hizmetleri biriminde yıllarca görev yapmış onlarca proje hazırlamış uzman maden mühendisleri veya üniversitede kaya mekaniği, sondaj profesörü olan bir hocamız sırf maden mühendisi olması nedeniyle görev yapamamaktadır. Bilindiği gibi ülkemiz bir deprem kuşağı üzerinde olup İstanbul ilimiz yakın bir tarihte deprem felaketiyle karşı karşıyadır. Odamız bu konuya bir meslek şovenizmi ile yaklaşmayı bilmin ve tekniğin ön plana çıkartılmasıyla, konunun uzmanı mühendislerce bahse konu etütlerin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Yukarıda verilen örneğin tam terside; üniversiteden birkaç gün önce mezun olan bir maden mühendisine de zemin etüdü yapma imkanı tanınması durumunda bu yönetmeliğin kamu yararına aykırı olacağı açıktır.

Unutulmamalıdır ki; binanın oturacağı temel, zemin (kil, kum, toprak, agrega) sınıfından, zayıf kaya kütleli sınıfına ve hatta kuvvetli kaya kütleli sınıfına kadar değişebilmektedir. Bu durumda zemin etüdüleri kast edilirken bu etüdüler içerisinde "zemin sınıflamasının yanı sıra, zemin ve kaya mekaniği deneylerinin de dahil edilmesi gerekmektedir. Bu etüdüler jeoloji ve inşaat mühendisliğinin yanı sıra maden mühendisliğinin de uzmanlık alanına girmektedir.

3- Zemin ve temel etüdü yapacak mühendislerde; zemin mekaniği, kaya mekaniği, mühendislik jeolojisi veya jeofiziği alanlarında, yüksek lisans veya doktora yapmış olma veya bu alanlarda en az beş yıl olarak çalışmış olma koşulları; olmazsa olmaz kural olarak uygulanmalıdır. 6235 sayılı yasa ile kurulmuş olan TMMOB Maden Mühendisleri Odası kamu kurumu niteliğinde bir kuruluştur. Kuruluş amacına uygun olarak, kamu yararına mevzuat oluşumunun sağlanması amacıyla ve aynı zamanda üyelerinin hak ve menfaatlerini korumayı amaç edinmiştir. Bu ön koşulları taşımayan İlgili (c)'de kayıtlı Yönetmeliğin 57/3-(b) bendi ve İlgili (b)'de kayıtlı genelgenin ilgili hükümlerinin iptal edilmesinde kamu yararı yönünden isabet vardır.

Ancak 13.07.2000 tarihinde yeniden (üçüncü kez) yayınlanan ilgili (c)'deki değişiklik Yönetmeliğin 12. maddesiyle asıl Yönetmeliğin 57.maddesi 3.fıkrasının (b) bendi yeniden düzenlenirken; "Statik proje; mimari projeye uygun olarak inşaat mühendisleri tarafından hazırlanan, ölçekleri yapının büyüklüğüne ve özelliğine göre belirlenen betonarme, yığma, çelik ve benzeri yapıların türlerine göre taşıyıcı sistemlerini gösteren, bodrum kat dahil tüm kat planları, çatı planları, bunların kesitleri detayları ve hesapları." şeklinde aynen bırakılmış ilaveten; Maden Mühendislerinin hiç zikredilmediği metin yerine; "Bu hesaplara zemin fiziksel parametreleri, zemin-temel-yapı etkileşimi ve temel tasarımın belirlenmesinde, mühendislik hizmetleri içeren standartlara ve Bakanlıkça yayınlanan "Zemin Temel Etüt Raporlarının Hesaplanmasına İlişkin Esaslar"a uyulur" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Artık 13.07.2000 tarihinden sonra, konuyla ilgili bütün genelgelerin 13.07.2000 tarihinde yayınlanan bu değişiklik Yönetmeliğine uyumlu hale getirilmesi gerekir.

Yönetmeliğin atıfta bulunduğu;"Esaslar"ın "ZEMİN VE TEMEL ETÜTLERİN KAPSAMI" başlıklı bölümün 5.2. maddesinde (9. Sayfa) "Zemin araştırmaları, sorumlu mühendisin daha fazla derinliklerin yapının davranışını etkilemeyeceğini belirlediği derinliğe kadar yapılır. Bu derinlik genel olarak yapı ve zemin özelliklerine müştereken bağlıdır. Sondaj ve arazi çalışmaları bir jeoloji mühendisi, jeolog, inşaat veya maden mühendislerinin gözetiminde gerçekleştirilmelidir." şeklindedir.

Yönetmelikte yapılan son değişiklik ve yukarıda aktarılan gelişmeler dikkate alındığında; **Zemin Temel Etütleri**, "Zemin Temel Etüt Raporlarının Hesaplarına İlişkin Esaslar" da **belirtilen Zemin araştırmaları; uzman ve tecrübeli jeoloji mühendisi, jeofizik mühendisi, jeolog, jeofizikçi, inşaat mühendisi veya maden mühendislerinden herhangi biri tarafından gerçekleştirilmelidir.** Zemin araştırmalarını Genelgelerle ayrıştırarak Zemin ve Temel Etütü'nün şu kısmını şu mühendisler, bu kısmını bu mühendisler yapabilir gibi ayırmanın yapılması, ve ayrıca uzman Maden Mühendislerinin bu faaliyetlerin dışında bırakılması, 13.07.2000 tarihinde yayınlanan değişiklik Yönetmeliğinin 57.maddesi 3.fıkrasının (b) bendine ve bu metinde atıfta bulunulan; "Zemin.Temel Etüdü Raporlarının Hesaplanmasına İlişkin Esaslar" a aykırılık taşır.

Yukarıda belirttiğimiz nedenlerle; 13.07.2000 tarihli değişiklik Yönetmeliğinin 12.maddesiyle asıl Yönetmeliğin değiştirilen 57/3-(b) maddesi hükümlerine uygun hale getirilmesini, bu alanda faaliyette bulunmak isteyen ve Odamızca 601 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) gereğince Odamızdan Uzman Mühendis belgesi alan maden mühendislerinin taleplerinin kabulünün sağlanmasını saygıyla talep ederiz.

Prof.Dr. Tefvik GÜYAGÜLER
TMMOB Maden Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

EK _____;

YÖK (Yüksek Öğrenim Kurulu) tarafından belirlenen Maden Mühendisliği Eğitim Programı (ODTÜ, İTÜ, İÜ, HÜ, DEÜ, ÇÜ, KTÜ, İnönü Ü, SDÜ Ders Programları)

MADEN MÜHENDİSLİĞİ-ZEMİN ETÜTLERİ

-Nadir AVŞAROĞLU-
Yön. Kurulu Üyesi

Bilindiği gibi ülkemizde 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde gerçekleşen depremlerin yol açtığı can ve mal kayıpları ulusal bir felaket boyutundadır. Ehil ve uzman olmayan kişilerin hazırlayacağı zemin ve temel etüt raporlarına dayanılarak yetersiz eksik veya yanlış verilere göre inşaat mühendislerince yapılacak hesaplara göre inşaa edilecek binaların gelecekte olabilecek bir depremde büyük felakete yol açacağı tartışmasızdır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 1993 yılında yayınlanan 93/34 sayılı "Zemin ve Temel Etüdü Raporunun Hazırlanmasına İlişkin Esaslar" içinde yer alan "Zemin ve Temel Etütlerinin Kapsamı" başlıklı bölümünde "Zemin araştırmaları, sorumlu mühendisin daha fazla derinliklerin yapının davranışını etkilemeyeceğini belirlediği derinliğe kadar yapılır. Bu derinlik genel olarak yapı zemin özelliklerine müştereken bağlıdır. Sondaj ve arazi çalışmaları bir jeoloji mühendisi, jeolog, inşaat veya maden mühendislerinin gözetiminde gerçekleştirilmelidir" şeklindedir. Bu esaslar doğrultusunda birçok maden mühendisi MTA, DSİ, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarında bu "Esaslar"da belirtilen zemin ve temel etütleri ile sondaj ve arazi çalışmalarında görevlendirilmektedir.

Ancak, 17 Ağustos depreminden sonra önlem alma ihtiyacı hisseden Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 2.9.1999 tarihinde yayınlanan Yönetmeliğin (1) 34. maddesi ile değiştirilen asıl yönetmeliğin 57. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi "Ruhsata esas statik projelerin hazırlanmasından önce zemin etüdü yapılması gereği belirtilmiştir. Zemin etütleri ile ilgili jeolojik etütler yerinde ve/veya laboratuvarında yapılacak zemin/kaya mekaniği deneylerinin gerekli görülme-

si halinde sondajları kapsayan araştırmalar jeoloji mühendislerince yapılacaktır" denilerek bu düzenlemede Maden Mühendislerine hiç yer verilmemiştir.

Geçtiğimiz dönem içerisinde bu yönetmelik (1) doğrultusunda çalışmalarını başlatan Yönetim Kurulumuz DSİ ve MTA'da çalışan konunun uzmanı meslektaşlarımız ile görüşmüş birçok üniversiteden konuyla ilgili görüşler almış ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü ile iletişime geçerek gerekli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden bir sonuç alınamaması üzerine yasal süreçte müracaat edilerek Odamızın Hukuk Müşavirliği aracılığı ile söz konusu genelgenin (2) iptal istemi ile Danıştay'a dava açmıştır.

Davamıza gerekçe olarak 1993 yılında yayınlanan "Esaslar"daki maden mühendislerin kanuni hak ve vecibeleri ön plana çıkartılarak bu konularda en az jeoloji mühendisleri kadar yetkin olduğumuz belirtilmiştir. Ayrıca; YÖK (Yüksek Öğrenim Kurumu) tarafından belirtilen Maden Mühendisliği eğitim programında Genel Jeoloji, Mineraloji, Petrografi, Sondaj Tekniği, Topografya, Jeolojik Harita Alma, Genel Mekaniği, Mukavemet ve Kaya Mekaniği dersleri zorunlu dersler kapsamındadır. Bu temel bilgilerle donatılmış Maden Mühendislerine Yönetmelik (1) ve Genelgede (2) yer verilmemiş olması hukuka aykırıdır.

31.1.2000 tarihli Genelgede (2) "söz konusu etütlerle ilgili rapor yayınlanan ve Temel Etüdü raporunun hazırlanmasına ilişkin esaslara uygun olarak düzenlenecektir" denilmesine rağmen yönetmeliğin (1) 34. maddesinde aynı işlemlerin tarifinde maden mühendislerine yer verilmemesi hukuka aykırıdır.

93/34 sayılı Esaslar'da ayrıca gerekli etüdü muayene çukuru, sondaj, arazi ve laboratuvar deneylerini gözetip denetlemek ve etüt belgelerini değerlendirmek için "Zemin ve temel konularında uzman mühendisin görevidir. Zemin ve temel raporu bu uzman tarafından düzenlenir" de-

nilerek etüdü yapacak mühendisin uzman olacağı belirtilmiştir. Yürürlükteki yönetmelikte (1) ise söz konusu uzmanlık aranmamaktadır.

Dava Danıştay 6. Mahkemesinde devam ederken 13.07.2000 tarih ve 24108 sayılı Resmi Gazetede "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler ve Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" (3) yayınlanmıştır. 12. maddede "Aynı yönetmeliğin 2/9/1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yönetmelikle değişik 57. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir" denilerek 93/34 sayılı Esaslar'a atıfta bulunulmuştur.

Dava dilekçesinde de belirttiğimiz gibi gönderme yapılan "Zemin Temel Etüt Raporlarının Hazırlanmasına İlişkin Esaslar"ın "Zemin ve Temel Etütlerin Kapsamı" başlıklı bölümün 5/2 maddesinde "Zemin araştırmaları sondaj ve arazi çalışmaları bir jeoloji mühendisi, jeolog, inşaat veya maden mühendislerinin gözetiminde gerçekleştirilmelidir" denilmektedir. Böylece, zemin etütlerine ilişkin işlerde maden mühendislerine bu yönetmelikte (3) yeniden yer verilmiştir. Bir başka ifadeyle iptalini talep ettiğimiz 2/9/1999 tarihli yönetmelik (1) talebimiz doğrultusunda ortadan kaldırılmış ve zemin ve temel işleri konusunda maden mühendisleri yeniden görevlendirilmiştir.

Bu hukuki gelişmelere rağmen 13.7.2000 tarihli yönetmeliğin (3) ardından Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve bağlı kuruluşları bu yönetmeliğe (3) aykırı işlemler yürütmekte ve maden mühendislerine görev vermemektedir. Odamız konunun hukuki ve uygulama boyutunu yakından takip etmekte, gelişmelerden şube ve temsilciliklerimiz bilgilendirmektedir. Bu konuda tüm maden mühendislerine düşen görev ise, hazırlayacakları zemin etüdü ile ilgili raporları, buldukları ildeki Bayındırlık İl Müdürlüklerinde onaylatılmak olacaktır. Bu konuda karşılaşılabilecek sorunlar ise Bakanlığın 13.7.2000 tarih ve 24108 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler ve

Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair YönetmelikIn 12. maddesinde 57/3 maddesinde belirtilen "Zemin ve Temel Etüdü Raporlarını Hazırlanmasına İlişkin Esaslar" ile aşılmalıdır. Bu esasların 5/2 maddesinde ise zemin ve temel etütleri bölümünde maden mühendislerinin yapacağı işlemler açıkça tarif edilmiştir.

Ülkemiz 17 Ağustos ve 12 Kasım depremleri ile büyük acılar yaşamış, önümüzdeki 30-50 yıl içinde İstanbul ve civarında bir büyük deprem felaketi ile karşı karşıyadır. Bu nedenle; zemin ve temel etüdü yapacak mühendislerde; zemin mekaniği, kaya mekaniği, mühendislik jeolojisi veya jeofizik alanlarında yüksek lisans veya doktora yapmış veya bu alanda en az 3 yıl uzman olarak çalışmış olma koşulları; olmazsa olmaz kural olarak uygulanmalıdır. Zemin ve temel etütlerini, yukarıda belirtilen ön koşulları yerine getiren, İnşaat, Maden, Jeoloji ve Jeofizik mühendislerinin yapabileceği hükmünün yönetmelikle yer almasında kamu yararı olacaktır.

NOTLAR

- (1)- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik".
- (2)- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün 31.01.2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "3030 sayılı kanun kapsamı dışında kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik".
- (3)- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 13.07.2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik".